

у послідовному ряді «золотого», «срібного», «бронзового» й «залізного» віків [1]. Це, по суті, кризовий стан, здолавши який, народи Старого Світу (включно з європеїзованими спільнотами інших частин світу, «землесвітів» [2]) мають повернутися до «золотого віку» – часу політичної стабільності, збереження традицій, розвитку й поширення передових технологій.

Така характеристика «золотого віку», на наш погляд, передбачає повернення структури господарства до первісного варіанту, позначеного виразним переважанням аграрної галузі. Водночас це має бути не архаїчне трудомістке й здебільшого екстенсивне сільське господарство, а засноване на новітніх технологіях, у міру інтенсивне (з урахуванням необхідності запобігання як збільшення площ ріллі, так і виснаження ґрунту на наявних орних землях) аграрне виробництво. Таке сільське господарство повинно мати середовищестабілізуючий характер, що мусить позитивно відбитися на екологічному стані довкілля в цілому.

Наведений орієнтир майбутнього розвитку суспільства, на нашу думку, особливо прийнятний для України, що споконвіку й донедавна була «житницею Європи», і яка в разі переходу до «золотого віку» реально зможе повернути собі згадане становище. Водночас стверджуємо, що становлення сучасного високотехнологічного сільського господарства й перетворення його на провідну галузь економіки є найнадійнішим шляхом екологізації землекористування, а відтак – досягнення оптимальної моделі взаємодії природи й суспільства.

Список використаних джерел:

1. Каганець І. В. Нація золотих комірців. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 208 с.
2. Кисельов Ю. О. Основи геософії: проблеми теорії та методології. Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. 208 с.

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Гоженко Л.П.¹, Сюткін С.І.²

¹ ДПТНЗ «Недригайлівське вище професійне училище,

² Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми. Мова є не лише формальним показником приналежності до певної етнічної групи чи території, а й важливим фактором формування національної та регіональної ідентичності населення. Часто саме через мову або оригінальну говірку люди асоціюються з тим чи іншим регіоном

або країною. А сьогодні мовне питання набуло не лише лінгвістичного, але й геополітичного забарвлення [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження мовного фактора у формуванні ідентичності проводили фахівці з різних наукових галузей [1, 2, 3 та ін.], у названих працях показано розвиток державної мовної політики в освітньо-інформаційному просторі як такому, що найбільш точно дозволяє зафіксувати, дослідити та виявити вади й досягнення регіональної політики в Україні

Формулювання мети дослідження. Метою дослідження є вивчення сучасної мовної ситуації в Сумській області та розробка рекомендацій щодо м'якої українізації всіх сфер суспільного життя.

Виклад основного матеріалу. На поширення мов в регіоні значно впливає етнічна структура населення. В основі етнографічної характеристики населення лежать такі поняття як етнос і субетнос. Отже, «етнос – це усталена спільнота людей, що історично склалася на певній території і позначена спільністю мови, культури, побуту, психічного складу, єдністю етнічної самосвідомості, зафіксованій у самоназві, а також усвідомленням єдності родового походження і водночас несхожістю на інші етноси» [4, с. 44]. Субетнос – це внутрішня частина етносу, що відрізняється певною територіальною локалізацією, культурно-побутовою специфікою, самоназвою, протиставленням себе сусідам. Субетноси є головною структуроутворюючою одиницею етносу.

Сумську область певною мірою можна віднести до моноетнічних областей, оскільки за даними перепису 2001 року українці складають 88,9%.

Другою за питомою вагою етнічною групою є росіяни, які складають 9,4% населення. Компактні групи росіян проживають на території Путивльського (тут їх частка зростає до 51,6%) та Великописарівського (26,7%) районів. 12-13% населення росіяни складають у м. Суми, Глухівському і Тростянецькому районах. На території Путивльського і частково Білопільського району проживають горюни – дуже своєрідний та досить ізольований невеликий субетнос.

В Сумській області найбільш поширеними мовами є українська і російська, серед інших мов незначна частка належить білоруській та ромській (циганській). Українську мову вважають рідною понад 83% населення, російську – 15,5%, частка інших мов дуже незначна і становить 0,4%. Таким чином українська мова як рідна переважає в абсолютній більшості адміністративних одиниць Сумщини. Переважання тієї чи іншої мови або діалекту неодмінно знаходить своє відображення в топоніміці регіону.

Більшість мешканців області вільно володіє як українською, так і російською мовами. Це засвідчили дані авторського опитування (68%

респондентів). Разом з тим, для жителів Сумщини характерне таке мовне явище як суржик – суміш двох або кількох мов, об'єднаних без дотримання норм і стандартів літературних мов.

На території області є території з компактним проживанням росіян і переважанням російської мови. Для всієї області характерне поширення суржику. Проте можна відмітити райони з переважанням тієї чи іншої мови (рис. 1).

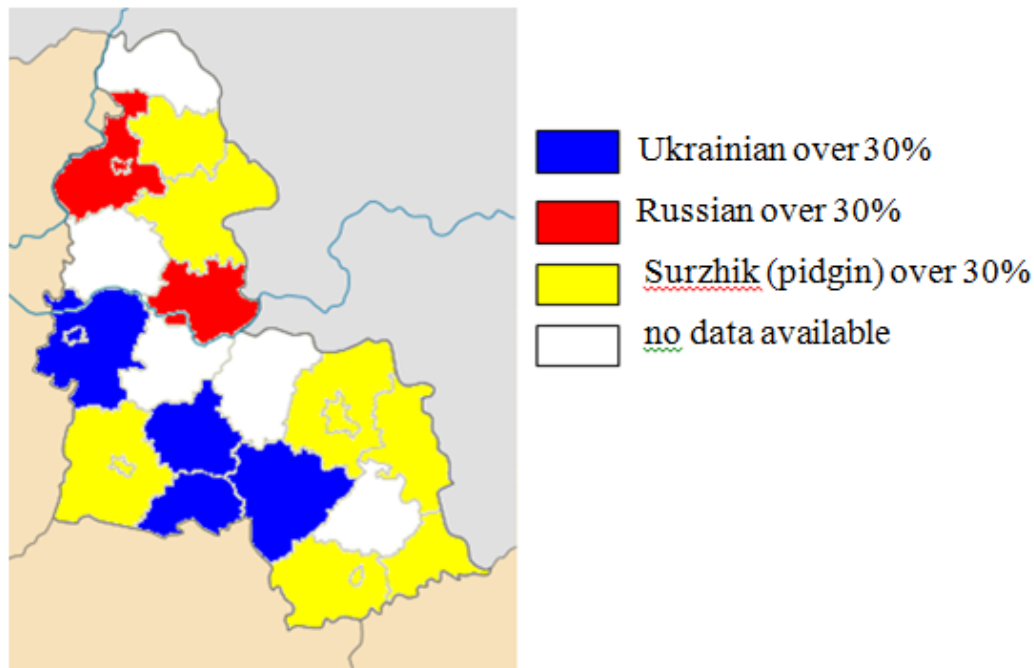

Рис. 1. Територіальна диференціація поширення в побуті мов і діалектів

Українська мова переважає в Конотопському, Недригайлівському, Липоводолинському, Лебединському районах, російська в Шосткинському і Путивльському, в решті районів найбільш поширений суржик. В містах російська мова переважає над українською (рис. 2). Вживання української чи російської мови залежно від ситуації свідчить про достатньо вільне володіння обома мовами, але загалом підтверджує тезу про неоднорідність мовної структури регіону.

Виходячи з результатів анкетування та аналізу інформаційних потоків і територіальних маркерів можна зробити невтішний висновок, що на Сумщині російська мова переважає у багатьох сферах суспільного життя, особливо в його неофіційних публічних проявах – Інтернет, неформальні виступи, меню, родинні свята, музика в розважальних закладах тощо. Разом з тим у побуті і в офіційному спілкуванні та діловодстві використовується українська мова. Зусиль тільки закладів освіти, в яких викладання ведеться українською, виявляється недостатньо, щоби учнівська молодь і в побуті активніше

використовувала літературну українську мову. Це негативно позначається на формуванні в першу чергу національної ідентичності.

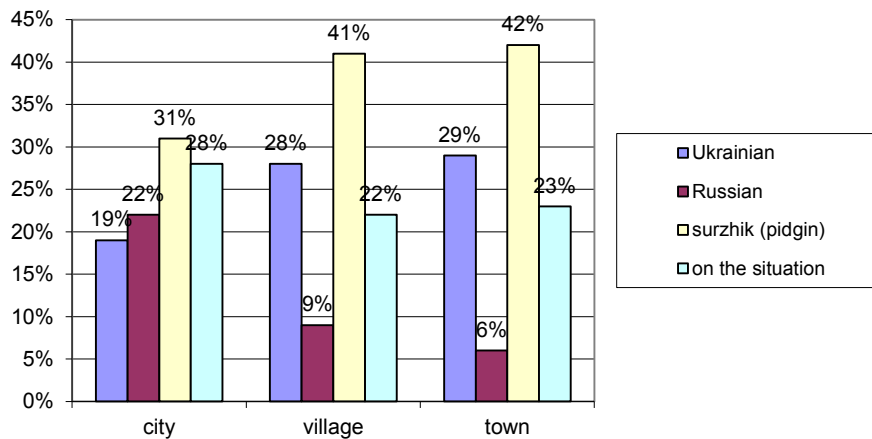

Рис. 2. Поширення мов і говірок в побуті за типом населеного пункту

Висновки. Регіональна ідентичність населення не є сталим явищем, вона постійно трансформується. Мова відіграє в процесі її формування одну з ключових ролей. Це тим більше актуально в ситуації, коли реальна двомовність регіону може слугувати формальним приводом для порушення територіальної цілісності нашої держави. Прийняття певних законодавчих актів щодо державної мови недостатньо. Літературна українська мова (як унормована форма загальнонаціональної мови) має обслуговувати всі сфери суспільного життя народу. Але у живій розмовній мові, безумовно, можуть зустрічатися діалекти (місцеві говірки) і суржик.

Список використаних джерел:

1. Гоженко Л.П., Сюткін С.І. Соціально-географічний аналіз регіональної ідентичності населення Сумщини // Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка. Географічні науки. 2020. Том 2. Вип. 1. С. 120-134.
2. Олійник Я.Б., Гнатюк О.М. Методичні підходи до дослідження територіальної ідентичності населення // Український географічний журнал. 2013. № 3. С. 34-39.
3. Мамонтова Е. Мовний фактор у формуванні національної концептосфери: державотворчий аспект // Політичний менеджмент, 2011. № 4. С. 27-36.
4. Сюткін С.І. Географія населення : навчальний посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2015. 128 с.
5. Сюткін С.І. Політична географія : навчальний посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2017. 120 с.